

severní věž je poznamenána četnými prasklinami, které asi vyplývají z nesolidního založení.

6) Profilace byla zčásti modifikována při regotizaci kostela.

7) Slohově je tato forma pro stanovenou dobu vzniku spíše konzervativní.

8) Z poslední doby např. Vladislav Razím, Nové poznatky z opravy Křivoklátské - východní část horního hradu, in: Průzkumy památek I/1994, s. 75. V. Razím právem poukazuje na souvislost profilů klenebních žebér na Křivoklátské a v Písku, tamtéž, s. 69.

9) Zvláště u černě vykryté plochy se pak nedá zkontrolovat, zda chybou tisku nedošlo k deformaci profilu.

10) Takto „expresivně“ protažené jsou většinou i načrtnuté profily žebér v článku V. Mencla, cit. v pozn. 4.

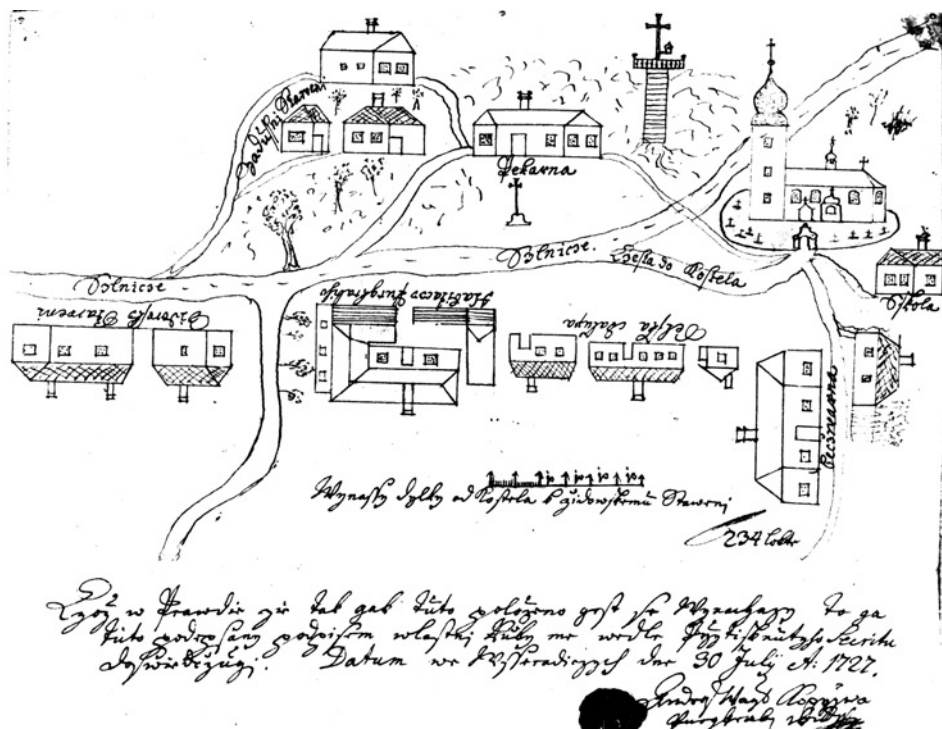
FRÜHGOTISCHE PROFILIERUNG IM MITTELSCHIFF UND PRESBYTERIUM DER STADTPFARRKIRCHE IN PÍSEK

Der Beitrag weist auf die Ungenauigkeiten in den bisher erschienen Rissen der Gewölberippen der Stadtpfarrkirche in Písek, eines der sehr wichtigen frühgotischen Bauten in Böhmen hin.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Písek, Kirche Geburt Mariä. Gewölberippenprofile des westlichen Hauptschiffsjoches (A - äußere Linie entspricht der Stuckoberfläche der Rippe, die Innere dem Formziegel), des Raumes unter der Empore (B - äußere Linie entspricht der Stuckoberfläche der Rippe, die Innere dem Formziegel), und im Presbyterium (C - tatsächliches Profil - Vollinie, nach V. Mencl - Strichlinie), im Vergleich mit den aus der Literatur übernommenen unbegründeten Rissen (D - Rippenprofil im Schiff nach J. Soukup - Vollinie, nach V. Mencl - Strichlinie, nach V. Razím - Strichpunktlinie, E - Rippenprofil im Presbyterium nach J. Soukup - Vollinie, nach V. Mencl - Strichlinie. - Zeichnung des Autors, 1999).

(Übersetzung J. Noll)

Obr. 1: Pohled na část Všeradic s kostelem sv. Bartoloměje od jihu v roce 1727. Kresba židovského osídlení ve vazbě na kostel (reprofoto SÚA, Praha 1998).

KE STAVEBNÍ HISTORII KOSTELA SV. BARTOLOMĚJE VE VŠERADICÍCH

JAN ŽIŽKA

Kostel sv. Bartoloměje ve Všeradicích v okrese Beroun stojí v severovýchodní části vsi, severně od dvora se zámekem. Areál kostela, situovaného pod svahem stoupajícím k severu, je vymezen ohradní zdí bývalého hřbitova. Na hřbitov vede od jihu a západu dvojice bran vrcholící štíty s volutovými křídly, na severní straně stojí kostnice. Severozápadně od kostela je ve svahu pozoruhodná dvojice výklenkových kaplí, přístupná osově umístěným schodištěm. V nedávné době byla věnována pozornost kostnici.¹⁾ V roce 1999 byla vydána důkladně zpracovaná monografie, obsahlé se zabývající dějinami kostela a fary.²⁾ V letech 1995 až 1997 proběhla oprava fasád kostela, která přinesla řadu nových poznatků o jeho středověké podobě a dalším stavebním vývoji.

Kostel sv. Bartoloměje má protáhlou obdélnou loď s presbytářem uzavřeným třemi stranami osmiúhelníka a k západnímu průčelí má přisazenou hranolovou věž. Po jižním boku presbytáře stojí sakristie, které na severní straně odpovídá symetricky řešená oratoř. K severnímu boku věže přiléhá navenek hranolové, uvnitř kruhové vřetenové schodiště. Interiér kostela je přístupný portálem v západním průčelí třípatrové věže a dalším portálem v západní části jižního průčelí. Loď osvětlují dvojice oken na jižní a severní straně, presbytář má po jednom okně na jihu a severu.

Segmentově ukončená okna jsou umístěna vysoko, těsně pod římsou. Osvětlení presbytáře doplňuje nad oltářem umístěné oválné okénko. Na nárožích presbytáře vystupují neodstupněné opěráky, ukončené strmými pulty. Fasády lodi člení nárožní malované leseny, obnovené při opravě, nesoucí bohatě profilovanou římsu. Plastické vertikální členění má pouze poslední patro věže. Okna mají stuhové šambrány. Loď a presbytář kryje valbová střecha o jednotné úrovni hřebene. Na konci hřebene nad presbytářem vyrůstá ze střechy sanktusní věžička, krytá cibulí. Cibulová střecha s lucernou zakrývá i věž. Loď je zastropena bedněnou klenbou s pasy vynášenými pilastry a s dvojicí štukových zrcadel. Presbytář je zaklenut valeně s výsečemi. Ve východní části lodi jsou v jižní severní stěně vysoké půlkruhové zaklenuté niky. Valenou klenbou je zaklenuto i podvěží, patro vě-

Obr. 2: Všeradice, výsek z otisku stabilního katastru z roku 1840 s areálem kostela sv. Bartoloměje (Archiv Zeměměřického ústavu Praha).

že pak klenbou křížovou. Masivní krov valbové střechy lodi a presbytáře má ležaté stolice. Rámy stolic jsou plátovány, pásy a zavětrování v rovině střechy je čepováno. Plně vazby propojuje středová vaznice. Vazné trámy, dnes ukryté pod podlahou, jsou propojeny s ramenaty bedněné klenby. Zdivo mezi patami ramenátů a vaznými trámy je režné, beze zbytků omítky.

Oprava byla zahájena na jižním průčelí lodi. Sejmutí podstatné části novodobých omítek odkrylo několik zrušených otvorů. Téměř v ose přízemí se objevilo ostění gotického vstupního portálu lodi a nad ním trojice částečně zachovaných, hrotitě ukončených oken. Hrotitý portál o poměru šířky ku výšce cca 1:1,8 je vytesán z porézního kamene, zřejmě z měkké navětralé žuly. Povrch částečně odkryté profilace pokrývá červený nátěr. Hlavní hruškový prut široce nálevkovitě rozevřeného ostění lemují na vnější straně mezi dvěma výžlabky umístěný subtilní obloun, vnější hrana ostění je jemně okosena. Pruty vyrůstají z trnože, do kterého přecházejí výžlabky mezi pruty šikmými ploškami. Vzhledem ke vztahu k lomovému zdivu byl portál jednoznačně osazen při stavbě. Vylehčující pas nebyl proveden. Ostění portálu prodělalo mladší úpravy. Horní část profilace archivoly pokrýval pás tlusté vrstvy hladké bílené omítky segmentového průběhu. Do boků ostění pak

byly zasekány symetricky umístěné kapsy sférického obrysu.

Téměř symetricky byla na průčelí umístěna i trojice zrušených, hrotitě sklenutých oken. Obě boční byla narušena při prolomení oken barokních. Špalety byly obezděny lomovým zdivem, z lomového kamene byly vyklenuty i hrotité záklenky. Okna náležela původní výstavbě. Z levého zbyla levá špaleta s polovinou záklenku, z pravého pak část pravé špalety a záklenku. Celistvě se dochovalo okno střední, s vnějšími rozměry rozevřených špalet zhruba 90 na 210 cm, zazdžené lomovým zdivem odlišné struktury. Mladší úpravy okenních otvorů nebyly patrné. Sondy do zazdívek se neprováděly. Parapet pravého okna zanikl při prolomení velkého, zhruba 3,5 m širokého a 5 m vysokého otvoru s půlkruhovým cihelným záklenkem, který odpovídá níc v interiéru lodi. Otvor byl opět zazdžen lomovým zdivem odlišného charakteru od zdiva původního. Posledním patrným otvorem na jižní straně kostela byl segmentově sklenutý vstupní otvor v úrovni podlahy prvního patra v boku věže s kapsami po dřevěných konzolách podesty vnějšího schodiště. Ve vzdálenosti zhruba 110 - 115 cm od ji-

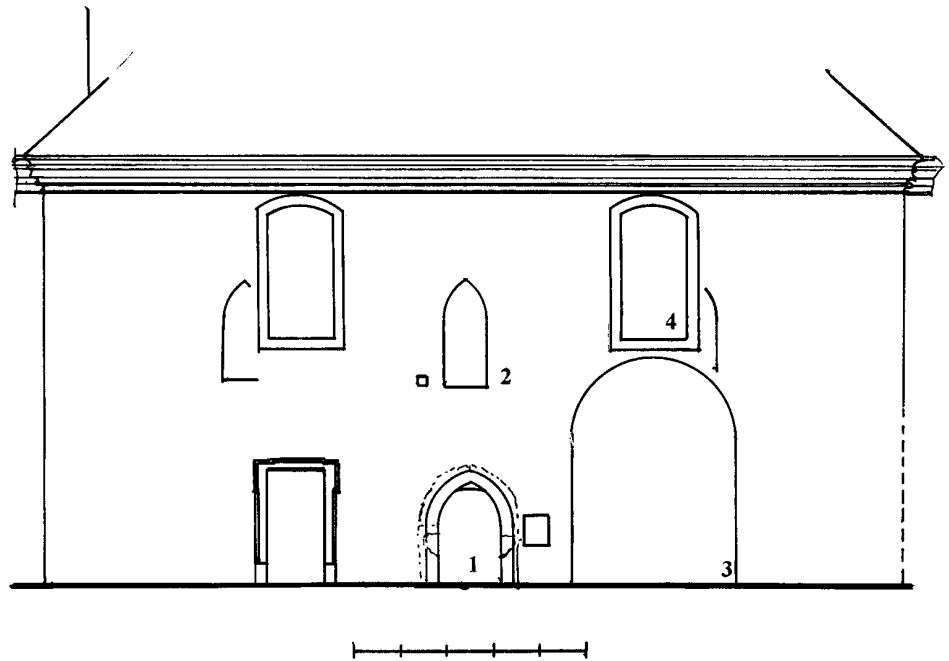
hozápadního nároží lodi probíhala vertikální trhlina. Charakter odděleného pruhu zdiva při nároží, šířkou odpovídající zhruba tloušťce stěny, naznačoval přezdění stěny západní.

Na severním průčelí se nad okny pod římsou dochovaly zbytky barokních omítek. Šambrány byly natřeny v šedém odstínu, šedé byly i malované leseny na nárožích, ze kterých zbyly pouze fragmenty pod spodním článkem římsy. Římsa byla stejně jako plocha bílá.³⁾ Po sejmutí novodobých omítek se opět objevila trojice starších okenních otvorů. Stejně jako na jižní straně krajní okna narušilo prolomení barokních oken. Lépe se tentokrát zachovalo vyšší levé okno, umístěné východněji než okno barokní. Z pravého zbyla pouze spodní část pod parapetem barokního okna. Okna měla opět špalety a hrotité záklenky z lomového kamene, vyzdžené současně s okolním zdivem. Zcela odlišnou podobu mělo dodatečně prolomené okno střední. Okno s cihelným ostěním bylo sdružené, s půlkruhovými záklenky, se subtilním, rovněž cihelným sloupkem. V ose mezi záklenky byl vložen drobný okulus se zbytky důkladně utažené omítky s červeným nátěrem ve špaletě. Další podrobnější zkoumání severního průčelí znemožnila nově provedená omítka.

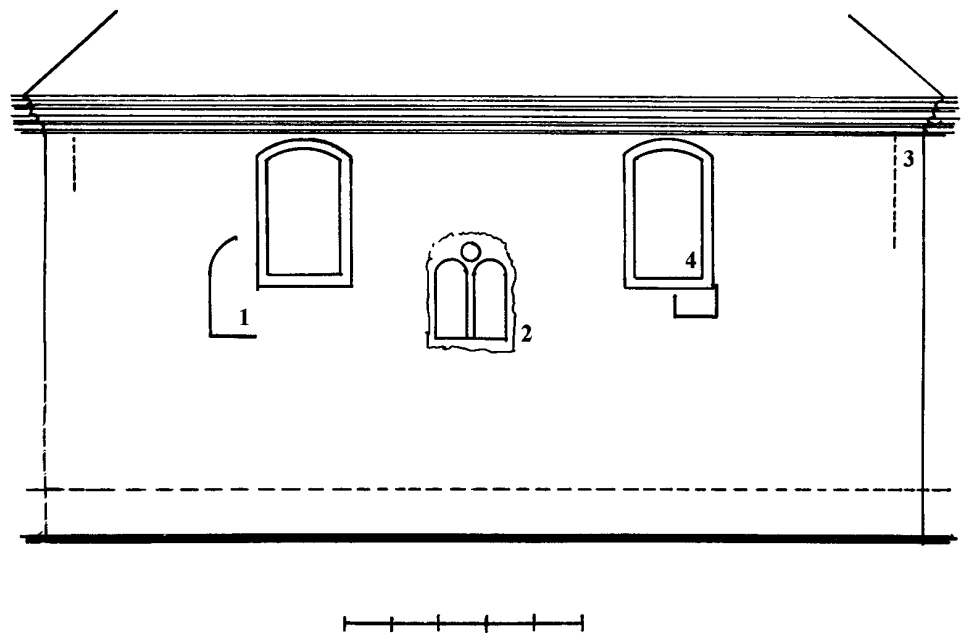
V poslední fázi probíhala oprava presbytáře. Presbytář, vyzdžený opět z lomového zdiva, má nároží nad opěráky ar-

mována kvádry. Armování i středověké zdivo je dochováno zhruba po úroveň 160 cm pod římsou. Ve východním, jihovýchodním a jihozápadním poli závěru byla mezi opěráky odhalena zazděná, hrotitě sklenutá okna o vnějších rozměrech cca 125 na 270 cm. Špalety oken včetně záklenků byly technologicky shodné s okny lodi, tedy vyzděny z lomového zdiva bez tesaných článků. K zazdění oken byl opět použit lomový kámen. Po odbourání severovýchodního opěráku zbyla zaplentovaná jizva. Na armovacích kvádrech se dochovaly zbytky červené polychromie.

Z výše uvedených zjištění je zřejmé, že v dnešní pozdně barokní stavbě kostela sv. Bartoloměje ve Všeradicích se dochovalo ve značném rozsahu zdivo lodi a presbytáře středověké stavby, se vstupním portálem a osmi okenními otvory. Barokní přestavba nenarušila trojici oken presbytáře a střední okno v jižním průčelí lodi, kde lze předpokládat i více nebo méně zachované kružby. Lomové zdivo gotické stavby je jednotně včetně okenních otvorů. Portál, rovněž osazený již během stavby, je dnes v podstatě jediným datovatelným středověkým článkem. Profilace vyrůstající z nízkého trnože umožňuje jeho datování již do první poloviny 14. století. Všeradice se poprvé připomínají v roce 1263, kdy je nebo jejich část daroval Vilém Zajíc z Valdeka nově založenému augustiniánskému klášteru Svaté Dobrotivé v Ostrově (Zaječově) u Hořovic.⁴⁾ První známý všeradický farář Předota zemřel v roce 1358.⁵⁾ V polovině 14. století náleželo podací ke kostelu drobným držitelům Všeradic a sousední Trnové.⁶⁾ Vzhledem k charakteru portálu lze předpokládat, že ve zdivu dochovaný kostel v této době již stál. Nelze vyloučit, že jeho výstavba mohla souviset s výstavbou kláštera Svaté Dobrotivé. Profilace západního portálu klášterního kostela, který je jediným dnes patrným kamenným architektonickým článkem z předhusitské výstavby, datovatelným do první poloviny 14. století, je blízká odkryté části profilace všeradického portálu. Vztah kláštera ke Všeradicům v první polovině 14. století však neznáme. Za připomenutí jistě stojí relativně velké rozměry kostela sv. Bartoloměje s lodí dlouhou přes 18 m. Tyto rozměry jsou zejména zajíma-

Obr. 3: Všeradice, kostel sv. Bartoloměje, pohled na jižní průčelí lodi se zákresem odkrytých otvorů. 1 - gotický portál, 2 - gotická okna, 3 - oblouk, původně otevřený do přistavěné kaple, 4 - barokní okna z roku 1765 (zaměření a kresba autor).

Obr. 4: Všeradice, kostel sv. Bartoloměje, pohled na severní průčelí lodi se zákresem odkrytých otvorů. 1 - zbytky gotických oken, 2 - renesanční okno, 3 - zbytky malovaných lesen, 4 - barokní okna (zaměření a kresba autor).

vé s ohledem na situaci kostela ve vsi, jejíž zástavba vznikla až v době pobělohorské. Jižní portál kostela se obrací ke dvoru se zámekem, původně tvrzí, po středověkém urbanistickém rozvrhu osídlení není stop. Náves se středověkou parcelací má pouze bývalá ves Trnová, spojená se Všeradicemi.

Pozůstatkem další stavební etapy je renesanční sdružené okno s okulusem v severním průčelí. Okno bylo jistě sjednoceno společným orámováním, snad sgrafitovým, nebo malovaným. Podoba okna odpovídá oknům některých pozdně renesančních sakrálních staveb. Lze uvést například

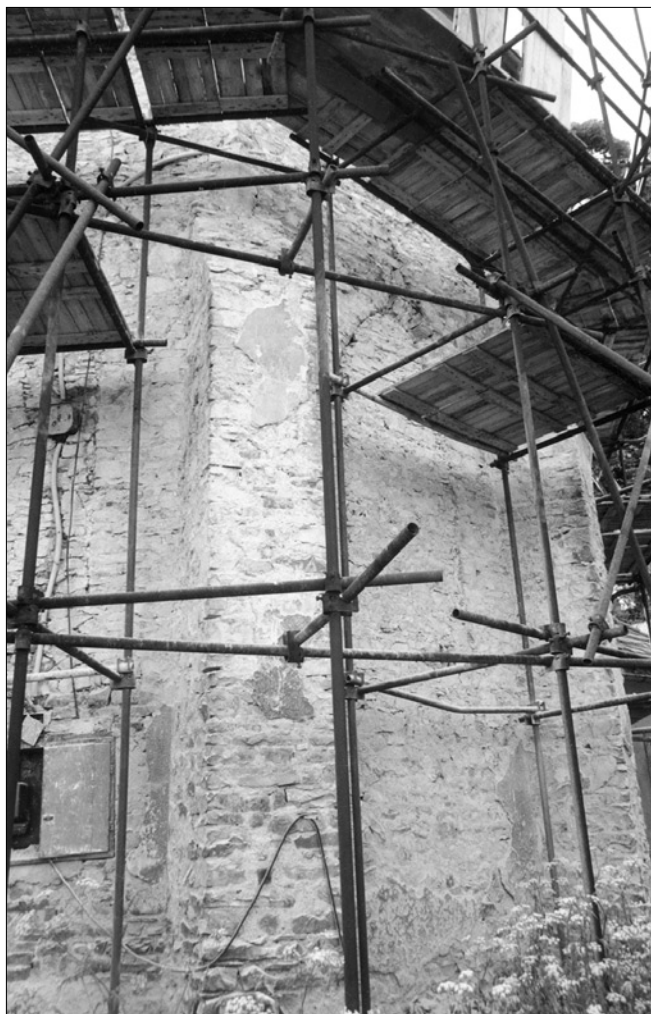

Obr. 5: Všeradice, kostel sv. Bartoloměje, detail archivoly gotického portálu se zbytky interiérové omítky mladší předsíně.

Obr. 6: Všeradice, kostel sv. Bartoloměje, detail fragmentu odkrytého gotického okna na jihu lodi.

kostel sv. Šimona a Judy u Milosrdných na Starém Městě v Praze, který byl vysvěcen v roce 1632.⁷⁾ V průběhu 16. století až do roku 1584, kdy panství přešlo do rukou Vratislavů z Mitrovic, se ve Všeradicích držitelé střídali v poměrně rychlém sledu.⁸⁾ Právě s tímto rodem lze nejspíše spojit renesanční úpravu kostela. V roce 1646 došlo k opravě a rozšíření kostela nákladem Griseldy Vratislavové z Mitrovic.⁹⁾ Nelze zcela vyloučit, že k prolomení sdruženého okna došlo až v rámci těchto úprav. Podobu jižního průčelí kostela, kterou dostal nejspíše při přestavbě, zachytila kresba části Všeradic z roku 1727, pořízená za účelem posouzení vztahu židovského osídlení a kostela.¹⁰⁾ I když jde o kresbu schematickou, více méně amatérskou, nakreslená podoba kostela odpovídá nálezům při opravě. V místě gotického vstupního portálu je zakreslena drobná předsíň, po které zbyla část segmentově sklenutého průchodu a stopy po klopenkách zasekané do ostění. Velkému, půlkruhově sklenutému otvoru, respektive nise v interiéru pak odpovídá na kresbě kaple se segmentově sklenutým oknem, zastřešená cibulovou střechou. V místě kaple je zachována krypta. Rozvrh oken téměř odpovídá poloze oken gotických, pravé okno lodi musela zakrývat střecha kaple. Zakreslena je i třípatrová věž s cibulovou střechou. Z této věže se nepochybně dochovala spodní dvě podlaží s masivním zdivem nečleněným vysazenými pilastry, s valenou klenbou v přízemí a křížovou v patře. Uváděné rozšíření kostela v roce

Obr. 7: Všeradice, kostel sv. Bartoloměje, pohled na presbytář s odkrytými gotickými okny od jihovýchodu.

1646 se tedy pravděpodobně týkalo kaple, případně kaplí, předsíně a věže.¹¹⁾

Pozdně barokní přestavba lodi a presbytáře proběhla v roce 1765 nákladem Josefa Vratislava z Mitrovic, zřejmě v souvislosti s připravovaným obnovením fary.¹²⁾ Na stavbě pracoval zednický mistr Jan Grundl a tesař Jan Roubal. Celkové náklady obnášely zhruba 1266 zlatých.¹³⁾ Bylo zvýšeno zdivo, odbourány kaple, postaven krov, prolomena nová okna a kostel dostal šedě malovanou fasádu. Bohatá výzdoba bedněného stropu s dvojicí štukových rámců je rozvrhem i v základních tvarech velmi blízká členění a výzdobě rovněž bedněné klenby kostela sv. Jana Křtitele v sousedním Osově, který se stavěl v letech 1734 - 1738.¹⁴⁾ Obdobná je i konstrukce visuté kruchty s podklenutím s trojúhelnými výsečemi i přísazení sakristie a oratoře k presbytáři. Zdá se tedy, že podoba kostela byla, snad na popud stavebníka, inspirována významným kostelem v sousedství. Do roku 1774 je kladena přestavba věže.¹⁵⁾ Přestavbě náleží horní patro členěné plastickými pilastry. Stavbu provedl zednický mistr Pelikán z Osova a tesař Václav Roubal.¹⁶⁾ Malé vysunutí obrysu věže k západu, zakreslené na stabilním katastru z roku 1840, ukazuje, že kromě severního schodiště musel v této době existovat ještě jižní přístavek, ze kterého se dochoval zazděný průchod do patra. V dodnes dochovaném severním schodišti je patrné poněkud neorganické nasazení horní části. Podstatná část scho-

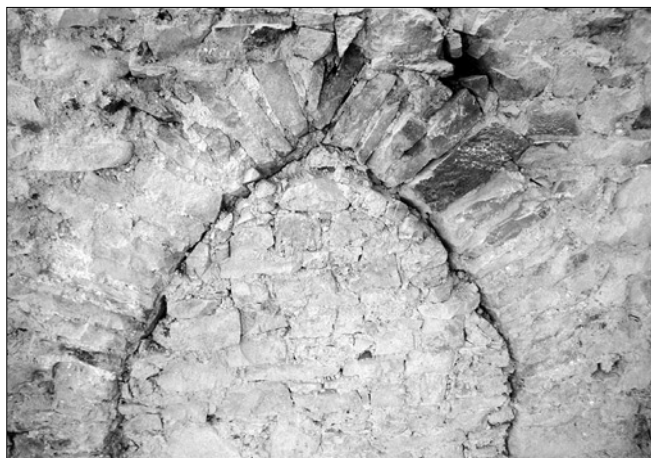

Obr. 8: Všeradice, kostel sv. Bartoloměje, pohled na renesanční okno na severní straně lodi.

diště vznikla tedy zřejmě před rokem 1774, nejspíše v roce 1765, kdy spolu se starším jižním schodištěm vytvořila symetricky řešené přístavky k věži. Barokní cibulová střecha věže byla zničena větrem v roce 1870 a obnovena do dnešní podoby v roce 1906.¹⁷⁾

POZNÁMKY

- 1) Jesenský Vít, Kostnice ve Všeradicích a barokní kostnice ve středních Čechách, Památky středních Čech 10/1, Praha 1996, s. 21 - 36.
- 2) Babička Václav, Všeradice a jejich kostel, 1999, vydala Nadace pro obnovu kostela sv. Bartoloměje ve Všeradicích ve spolupráci s nakladatelstvím EUROLEX Bohemia, s.r.o.
- 3) Žizka Jan, Příspěvek k poznání charakteru a barevnosti omítek historických staveb, Průzkumy památek II /1996, s. 115.
- 4) Sedláček August, Hrady, zámky a tvrze království Českého, díl VI, Praha 1934, s. 224.
- 5) Podlaha Antonín, Posvátná místa království Českého, díl II, Praha 1908, s. 102.
- 6) Sedláček A., Hrady..., I. c., s. 224.
- 7) Např. Vlček Pavel a kol., Umělecké Památky Prahy, Staré Město a Josefov, Praha 1996, s. 117 n., renesanční okna jsou zachycena na zde reprodukováném Langweilově modelu.
- 8) Sedláček A., Hrady..., I. c., s. 224 - 225.
- 9) Podlaha A., Posvátná..., I. c., s. 101.
- 10) SÚA, Sbirka map a plánů, sign. 1108 / F XI 5.
- 11) Jiné úpravy mezi lety 1646 a 1727 nejsou patrné. Podoba kaple s cibulovou střechou není s datováním do roku 1646 v rozporu.
- 12) Podlaha A. Posvátná..., I. c., s. 101.
- 13) Babička V., Všeradice..., I. c., s. 44 - 45.
- 14) Umělecké památky Čech, díl II, Praha 1978, s. 554 - 55.

Obr. 9: Všeradice, kostel sv. Bartoloměje, detail záklenku okna presbytáře.

Obr. 10: Všeradice, kostel sv. Bartoloměje, detail pasu, kterým se loď otevírala do jižní kaple (všechna foto autor 1996 - 99).

- 15) Podlaha A., Posvátná..., I. c., s. 102. Mylně v rozporu se stojící stavbou a vyobrazením z roku 1727 je uváděno, že šlo o zcela novou věž.
- 16) Babička V., Všeradice..., I. c., s. 47.
- 17) Podlaha A., Posvátná..., I. c., s. 102.

ZUR BAUGESCHICHTE DER ST. BARTHOLOMÄUS-KIRCHE IN VŠERADICE

Die Kirche St. Bartholomäus in Všeradice, Bezirk Beroun, steht am Nordostrand des Dorfes. Mit einem länglichen rechteckigen Schiff, polygonal abgeschlossenen Presbyterium, an dessen Seiten die Sakristei und Oratorium stehen, behielt sich die Kirche ihren barocken Ausdruck. Sie ist mit einem Friedhof umgeben, dessen Umfassungsmauer mit zwei Toren unterbrochen ist; an seiner Nordseite steht das Ossarium. Eine Reihe neuer Erkenntnisse von der Kirche brachte die in Jahren 1995 bis 1997 unternommene Fassadenrenovierung her.

Nach Entfernung neuzeitlicher Putzschichten an der Südfassade des Schiffes entdeckte man ein gotisches spitzbogiges Portal und eine Dreizahl teilweise erhaltener Spitzbogenfenster, die im Zusammenhang mit Durchbrechen der Barockfenster zugemauert worden waren. Ins Portal mit rotpolychromiertem Gewände setzte man nachträglich den segmentgewölbten Durchgang ein. Fensterlaibungen und -bogenläufe waren aus Bruchstein gemauert. Im rechten Teil der Fassade ist eine hohe mit Rundbogen gewölbte Öffnung deutlich, der eine Nische im Kircheninneren entsprach. Eine Dreizahl zugemauerter Fensteröffnungen, bzw. ihrer Teile wurde auch an der Nordseite des Schiffes festgestellt. An Seiten jetziger Barockfenster gab es ebenfalls Reste gotischer spitzbogi-

ger Fenster mit Nischen und Bruchsteinlaibungen. In der Fassadenmitte erschien ein nachträglich durchgebrochenes Doppelfenster mit einem kleinen Rundfenster zwischen den Halbkreisbogenläufen. Unter dem Gesims erhielten sich Reste vom Barockputz mit graugetünchten Ecklisenen. Graue Tünche befand sich auch auf den Fenstereinfassungen, während das Gesims und die Fläche weiß waren. Zwischen den mit steilen Pulten abgeschlossenen Presbyteriumsstrebeplern entdeckte man drei zugemauerte Spitzbogenfenster, die höher gewesen waren als jene in den Schiffsmauern. Auch die Höhe des gotischen Mauerwerks war hier deutlich. Die Steinquader der Eckarmatur über den Strebeplern waren rotgetüncht.

Das Mauerwerk des gotischen, in der jetzigen Barockkirche verhüllten Baus ist aus Bruchstein, einheitlich ausgeführt samt der achtecks erhaltenen Fenster. Die Profilierung des ebenfalls während des Baus in die Mauer eingesetzten Portalgewändes ermöglicht den Kirchenausbau in die erste Hälfte des 14. Jh. zu datieren. Es ist nicht ausgeschlossen, daß der Kirchenbau im Zusammenhang mit dem Ausbau des Augustinerklosters Svätá Dobrotivá (St. Benigna) entstand, zu dem ein Teil von Všeradice 1263 gehörte. Das nördliche Doppelfenster besitzt den Spätrenaissance-Charakter. Es mag erst bei vollendetem Kirchenumbau und -erweiterung im J. 1646 durchgebrochen worden sein. Offensichtlich noch in Gestalt nach diesem Umbau wurde die Kirche 1727 auf der Abbildung eines Dorfteils aufgezeichnet. Die Anordnung der Öffnungen an der Südfassade entspricht dem festgestellten Zustand. Den Eingang verdeckte eine Vorhalle, von der in die Kirche der zum Teil erhaltene, ins Portalgewände eingesetzte Durchgang führte. An Stelle der Öffnung rechts davon ragt eine Kapelle mit Zwiebdach hervor, deren Gestalt nicht im Widerspruch zur Datierung ins zweite Viertel des 17. Jh. sei. Der Westturm war schon gestanden, von dem sich zwei gewölbte untere Geschosse mit Fassaden ohne vertikale plastische Gliederung erhielten.

Die heutige Gestalt wurde der Kirche 1765 gegeben, vielleicht im Zusammenhang mit der Pfarrhauserneuerung. Der Bau wurde unter Betätigung des Maurers J. Grundl und Zimmermannes J. Roubal erhöht, mit neuem Dachstuhl mit liegenden Stühlen versehen. Die Kapelle wurde abgebrochen, neue Fenster wurden durchgebrochen. Im architektonisch reich gegliederten Inneren ist das Brettergewölbe mit Stuckrahmen errichtet worden; die Gliederung und Ausstattung sind ähnlich jenen der älteren Kirche im benachbarten Osov. Die obere Turmpartie wurde 1774 umgebaut.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Všeradice, Ansicht eines Dorfteils mit der St. Bartholomäuskirche von Süden, 1727. Zeichnung der jüdischen Siedlung und der Kirche. (Reproaufnahme SÚA - Staatliches Zentralarchiv Prag 1998).

Abb. 2: Všeradice, Ausschnitt aus dem Stablkatasterabdruck, 1840, mit dem Areal der Kirche.

Abb. 3: Všeradice, St. Bartholomäuskirche, Südfassade mit eingezeichneten entdeckten Öffnungen. 1 - gotisches Portal, 2 - gotische Fenster, 3 - Bogen, ursprünglich sich in die angebaute Kapelle öffnend, 4 - Barockfenster aus dem J. 1765. (Aufnahme und Zeichnung des Autors).

Abb. 4: Všeradice, St. Bartholomäuskirche, Nordfassade mit eingezeichneten entdeckten Öffnungen. 1 - Reste der gotischen Fenster, 2 - Renaissancefenster, 3 - Reste der getünchten Lisenen, 4 - Barockfenster. (Aufnahme und Zeichnung des Autors).

Abb. 5: Všeradice, St. Bartholomäuskirche, gotisches Portal, Detail vom Bogenlauf mit Innenputzresten von der späteren

Vorhalle.

Abb. 6: Všeradice, St. Bartholomäuskirche, Fragment eines entdeckten Fensters an der Südseite des Kirchenschiffs, Detail.

Abb. 7: Všeradice, St. Bartholomäuskirche, Presbyterium, Ansicht von Südosten mit entdeckten gotischen Fenstern.

Abb. 8: Všeradice, St. Bartholomäuskirche, Schiffsnordseite. Ansicht des Renaissancefensters.

Abb. 9: Všeradice, St. Bartholomäuskirche, Fenster des Presbyteriums. Detail des Bogenlaufs.

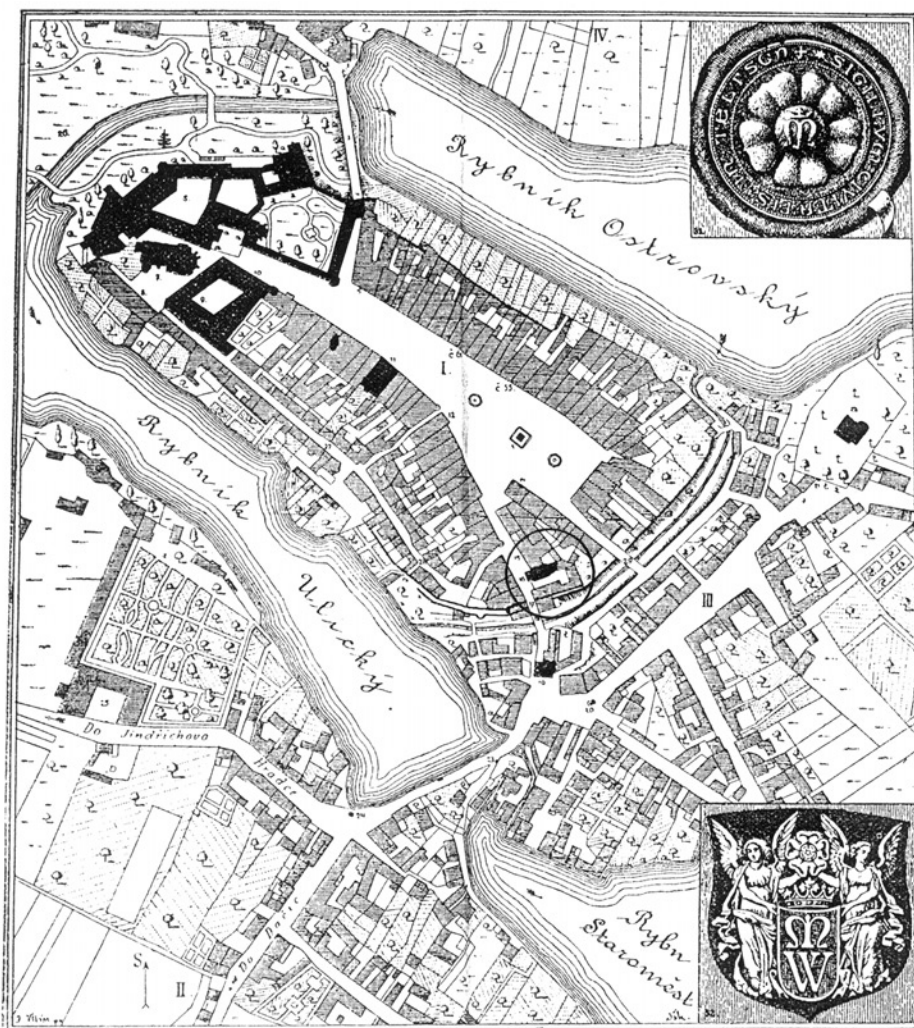
Abb. 10: Všeradice, St. Bartholomäuskirche, Scheidebogen zwischen dem Schiff und der einstigen Seitenkapelle, Detail. (Alle Fotos des Autors, 1996 bis 1999).

(Übersetzung: J. Noll)

VĚŽ KOSTELA SV. DUCHA V TELČI

DANA NOVOTNÁ

Věž kostela sv. Ducha v Telči (okr. Jihlava) je zřejmě nejstarší stavbou města, resp. předlokační osady, dnes po-

Obr. 1: Mapa Telče z roku 1913 s vyznačením kostela sv. Ducha.